

Bewoners aan zet in de openbare ruimte

Eindrapportage thematraject participatie in Bergen op Zoom

In opdracht gemeente Bergen op Zoom

Augustus 2013
Public Result B.V.
Postbus 11649
2502 AP Den Haag
Tel: 070 – 3468816
Fax 070 – 3644151
e-mail: info@publicresult.nl
[http: www.publicresult.nl](http://www.publicresult.nl)

Opdrachtnummer: ZWETV12/6

Eindrapportage

©Copyright Public Result 2013

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 ACHTERGROND	3
1.2 VERLOOP TRAJECT	4
1.3 LEESWIJZER	6
2. Toewerken naar resultaat	7
2.1 INLEIDING	7
2.2 DNA BERGEN OP ZOOM: RODE SCHOUW EN GAGELDONK-OOST	7
Rode Schouw	8
Gageldonk-Oost	8
Leefbaarometer	9
2.3 REGIEMODEL ZWERFAFVAL	10
2.4 ACTIVITEITEN EN PROJECTEN	14
2.5 LEERPUNTEN BIJ BEWONERSINITIATIEVEN	16
3. Tools bij participatie	21
3.1 INLEIDING	21
3.2 MAATREGELENMATRIX	21
3.3 RANDVOORWAARDEN BIJ PARTICIPATIE	29
3.4 PROCESSCHEMA	30
BIJLAGE 1: VOORWAARDEN	35
BIJLAGE 2: LITERATUUR / BRONNEN	39

1 ■ Inleiding

1.1 ACHTERGROND

Gemeente Bergen op Zoom is een van de gemeenten die hebben deelgenomen aan het thematraject participatie van het Focusprogramma Zwerfafval. Dit ambitieuze actieprogramma wordt uitgevoerd in opdracht van de VNG en VNO-NCW en bestaat uit twee onderdelen: Gemeente Schoon en Nederland Schoon. Het onderdeel Gemeente Schoon wordt door Agentschap NL uitgevoerd in samenwerking met de Vereniging voor afval- en reinigingsmanagement (NVRD) en Nederland Schoon door de Stichting Nederland Schoon.

Als onderdeel van Gemeente Schoon worden in verschillende thematrajecten gemeenten en intermediairen ondersteund bij het uitvoeren van een effectieve aanpak van zwerfafval. Thematrajecten hebben als doel om gemeenten en intermediairen kennis en ervaring op te laten doen met een specifiek aspect van zwerfafvalbestrijding: monitoring, reiniging, communicatie, handhaving en participatie. Public Result ondersteunt gemeenten op het gebied van zwerfafval middels het thematraject participatie.

Ook in Bergen op Zoom is behoefte aan ondersteuning bij het vormgeven van burgerparticipatie bij de aanpak van zwerfafval. Enerzijds vanuit overtuiging maar anderzijds daartoe genoodzaakt door de bezuinigingen wil de gemeente bevorderen dat bewoners zich inzetten voor de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie van de eigen leefomgeving. De afdeling Openbare Ruimte ziet het als haar taak de IBOR-standaard (Integraal Beheer Openbare Ruimte) met onderhoudsniveau R- te borgen. Alles wat daar bovenop komt, moet van de bewoners komen. De participatie van bewoners moet o.a. zorgen voor de plus op de kwaliteit van de openbare ruimte en het onderhoud van groen en voor het voorkomen van overlast. E.e.a. impliceert dat de gemeente de regie gaat voeren over deze 'plus'. Deze doelstelling vormt de basis van het participatietraject zwerfafval in de gemeente.

Public Result heeft gemeente Bergen op Zoom in het zwerfafvaltraject ondersteuning verleend en in dit rapport wordt verslag gedaan van het verloop van het traject en de behaalde resultaten in de reeds opgeleverde tussenrapportages. Om de gemeente concrete handvatten te bieden om met participatie en burgerinitiatieven aan de slag te gaan, bevat dit rapport tevens praktische 'tools' uit de tussenrapportages, met daaraan toegevoegd een processchema voor de behandeling van bewonersinitiatieven.

1.2 VERLOOP TRAJECT

Op 10 oktober 2012 heeft het intakegesprek van het participatietraject zwerfafval plaatsgevonden in Bergen op Zoom. Vanuit de gemeente waren hierbij Cor Verbruggen (teammanager beheer & advies), Marjan Huijgens (beheermedewerker openbaar groen) en Jacques Ververgaart (regisseur sociaal beheer) aanwezig. Public Result werd vertegenwoordigd door projectleider Kees Stob en assistent adviseur Marijke Gijsbers.

Sinds het intakegesprek is de samenstelling van de projectgroep een aantal malen gewijzigd. Zo is vanuit de gemeente Jeroen Groenendal aangewezen als trekker van het participatietraject ter vervanging van Marjan Huijgens en heeft bij Public Result Nanneke van der Heijden de taken van Kees Stob overgenomen. Gedurende het traject is zij ondersteund door de assistent adviseurs Marijke Gijsbers en Nienke Boneschansker. Toen Nanneke per juni stopte met haar werkzaamheden voor Public Result heeft Marlous de Beer haar taken overgenomen m.b.t. het schrijven van het eindrapport van het participatietraject.

Naast de wisseling van betrokken personen, is ook de opzet van het participatieproject gedurende het traject veranderd. Het oorspronkelijke doel, zoals beschreven in het plan van aanpak, bestond uit drie stappen:

1. Een inventarisatie maken van initiatieven en mogelijkheden en participatie- en communicatietools om burgers meer te laten participeren bij zwerfafval;
2. In twee wijken in Bergen op Zoom (Rode Schouw en Gageldonk-Oost) met een pilot ervaring op doen met de effecten van, voorwaarden voor en organisatorische aspecten van deze tools; en zo
3. Een advies opstellen over de toepasbaarheid en uitrolmogelijkheden van de tools in andere wijken in het kader van het voeren van regie op de 'plus' van schoon en heel in de openbare ruimte alsook een blauwdruk / basisprotocol ontwikkelen voor de communicatie richting de bewoners.

Ten behoeve van het eerste doel heeft Public Result in december en januari bureau-onderzoek uitgevoerd en elf gesprekken gevoerd, waarvan twee telefonisch, met sleutelpartijen binnen en buiten de gemeente. In de tussenrapportage van 4 februari 2013 is verslag gedaan van de bevindingen en resultaten van deze gesprekken. De uitkomsten hiervan hebben geresulteerd in een maatregelenmatrix voor burgerparticipatie, die ook in dit eindrapport is opgenomen.

Begin maart is de tussenrapportage besproken met de gemeente. Tijdens dit overleg bleek dat enerzijds de tijd nog niet rijp was en de organisatie nog onvoldoende was toegerust om binnen een bestek van twee maanden pilots in Rode Schouw en Gageldonk-Oost te organiseren (oorspronkelijk stap 2 in traject). Anderzijds bleek de

gemeente – en de afdeling Openbare Ruimte in het bijzonder – in de twee wijken alsook in andere wijken al aan de slag te zijn met een aantal bewonersinitiatieven. Om een en ander slim te combineren is het oorspronkelijke plan van aanpak gewijzigd en zijn, als alternatief op het organiseren van pilots, de volgende afspraken gemaakt:

1. Ten behoeve van een eenduidige visie op en omgang met bewonersinitiatieven stelt Public Result een (concept)beleidskader op m.b.t. randvoorwaarden voor participatie/bewonersinitiatieven. Input hiervoor zijn gesprekken met Jeroen Groenendal en Jacques Ververgaart van gemeente Bergen op Zoom. Tevens gaat Public Result op zoek naar voorbeelden uit andere gemeenten.
2. Ten behoeve van de blauwdrukken/handboeken voor participatie beschrijft en monitort Public Result een aantal initiatieven/verzoeken tot bewonersparticipatie in de gemeente. Hiermee worden leerervaringen in beeld gebracht voor de interne organisatie, procesgang en communicatie.
3. In een interne bijeenkomst van de gemeente kan op basis van de opgestelde randvoorwaarden bij participatie door Public Result (stap 1) een gezamenlijke visie ontwikkeld worden op (de randvoorwaarden bij) participatie/bewonersinitiatieven en kunnen lopende zaken op elkaar worden afgestemd.

Begin mei 2013 is het beleidskader m.b.t. randvoorwaarden voor participatie/bewonersinitiatieven opgesteld en besproken (stap 1 nieuwe aanpak). In dit document zijn, op verzoek van de gemeente, ook voorbeelden van andere gemeenten opgenomen ter inspiratie. In vervolg daarop is het document ook besproken in afzonderlijke gesprekken met de drie stadsdeelbeheerders, die tevens informatie hebben gegeven over de lopende bewonersinitiatieven.

Met drie actieve bewoners zijn in mei telefonische interviews gehouden over de voortgang en gang van zaken m.b.t. lopende bewonersinitiatieven. Dit met als doel er leerpunten uit te halen voor de gemeentelijke regierol bij toekomstige bewonersinitiatieven (stap 2 nieuwe aanpak). Vervolgens is op 21 mei 2013 een bijeenkomst met de gemeente georganiseerd, waarin de leerpunten uit de huidige projecten zijn teruggekoppeld. Daarnaast zijn best practices uit andere gemeenten gepresenteerd en randvoorwaarden en perspectieven voorgesteld m.b.t. burgerinitiatieven in de openbare ruimte. De bijeenkomst eindigde met een open discussie over mogelijke concrete afspraken m.b.t. het participatieproces (stap 3 nieuwe aanpak).

Tijdens de bijeenkomst is afgesproken dat Public Result voor gemeente Bergen op Zoom als eindproduct een processchema voor bewonersinitiatieven zal opstellen. Hierin wordt per niveau van participatie (goed burgerschap/spontaan initiatief/structurele burgerparticipatie) weergegeven hoe de informatievoorziening richting de bewoners en de inhoud van de beheerplannen er uitzien en daarnaast hoe het registratieproces, de uitvoering en monitoring van het burgerinitiatief verlopen. Doel

van het processchema is om de gemeente handvatten te bieden om gestructureerd en efficiënt om te kunnen gaan met aanvragen van bewonersinitiatieven.

In juni en juli 2013 is aanvullende factfinding gedaan voor het opstellen van het processchema. Tevens zijn nog twee interviews gehouden met actieve bewoners waarvan de resultaten in deze rapportage zullen worden teruggekoppeld.

N.B. Gelijktijdig met het participatietraject zwerfafval is Bergen op Zoom ook één van de input-gemeenten voor de ontwikkeling van het regiemodel Zwerfafval van Public Result. De analyse van de huidige en gewenste regierol van de gemeente in de wijken Gageldonk-Oost en Rode Schouw uit de eerste tussenrapportage zijn hiervoor gebruikt. Aan de hand van de ervaringen in Bergen op Zoom en een viertal andere gemeenten stelt Public Result deze zomer een evaluatierapport van het regiemodel op. De leerpunten uit dit rapport zullen worden gebruikt voor het creëren van een proces- en werkhandboek, die gemeenten kunnen gebruiken om zelfstandig de stappen uit het regiemodel te kunnen doorlopen. Deze handboeken komen t.z.t. ook ter beschikking van gemeente Bergen op Zoom.

1.3 LEESWIJZER

In deze eindrapportage doen we verslag van het verloop van het participatietraject in gemeente Bergen op Zoom en bieden we een aantal praktische tools aan de gemeente om met participatie en burgerinitiatieven aan de slag te gaan. In het volgende hoofdstuk staan na een introductie van het onderzoeksgebied de belangrijkste resultaten in het traject in Bergen op Zoom weergegeven: (ideeën voor) activiteiten en projecten in de gemeente en een terugkoppeling van leerpunten bij bewonersinitiatieven uit interviews met actieve bewoners. In hoofdstuk 3 volgt een overzicht van tools, waaronder het processchema, die de gemeente kan gebruiken bij aanvragen van bewonersinitiatieven.

2. Toewerken naar resultaat

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt in het kort het DNA beschreven van Bergen op Zoom en de wijken Rode Schouw en Gageldonk-Oost in het bijzonder, evenals de context en omgeving waarbinnen het traject heeft plaatsgevonden. Vervolgens worden de belangrijkste (ideeën voor) activiteiten en projecten uit de tussenrapportages weergegeven en vindt er een terugkoppeling plaats van leerpunten bij bewonersinitiatieven, afkomstig uit de interviews met een aantal actieve bewoners uit de gemeente.

2.2 DNA BERGEN OP ZOOM: RODE SCHOUW EN GAGELDONK-OOST

De gemeente Bergen op Zoom had 66.130 inwoners in 2012 met een bevolkingsdichtheid van 826 inwoners per km². De gemeente bestaat uit drie kernen; de stad Bergen op Zoom en de dorpen Halsteren en Lepelstraat.

Het aantal huishoudens in Bergen op Zoom is 29.265, waarmee een huishouden gemiddeld 2,2 mensen telt. De verhouding huur- / koopwoningen is 45% huur- en 55% koopwoningen. In totaal behoort 33% van de woningen tot de sociale huursector, met corporatie Stadlander als eigenaar. De gemeente kent met 18% een iets hoger percentage 65+ers dan gemiddeld in Nederland (16%) (2012). Het gemiddelde inkomen ligt met € 12.800 (2006) in Bergen op Zoom ruim onder dat van Nederland als geheel in datzelfde jaar (€ 18.600).

In het thematraject participatie is er een speciale focus op twee verschillende wijken in Bergen op Zoom: Rode Schouw (Halsteren) en Gageldonk-Oost. Een korte karakteristiek van de wijken wordt hieronder weergegeven.

figuur 1: het projectgebied

Rode Schouw

Rode Schouw is gelegen in Halsteren, een voormalig dorp dat sinds 1997 onderdeel uitmaakt van de gemeente Bergen op Zoom. Rode Schouw had in 2012 2.720 inwoners en een bevolkingsdichtheid van 4.914 inwoners per km². Er wonen 1.040 huishoudens in de wijk met een gemiddelde huishoudengrootte van 2,6 personen. Nagenoeg de helft van de huishoudens is een huishouden met kinderen. Rode Schouw is dan ook een jonge wijk, slechts 11% van de bewoners is 65+. 76% van de woningen zijn koopwoningen en 24% zijn huurwoningen.

Rode Schouw is te kenmerken als een echte dorpswijk met betrokken bewoners. In Rode Schouw is een dorpsraad actief alsook een buurtpreventieteam. Daarnaast is er een wijkcommissie die bij elkaar komt. De actieve houding van de buurtbewoners blijkt onder meer uit het feit dat ze zelf aan de slag zijn gegaan met het verwijderen van klimop uit de bomen – na instructie door de gemeente – en door de Quirinuskerk zijn gevraagd om facilitering van de aanleg van een bollenperk voor de kerk. Er lijkt in de wijk sprake te zijn van een hoge doelconsensus en een grote mogelijkheid om bewoners vrijheid te geven bij het invullen van de afspraken.

Gageldonk-Oost

Gageldonk-Oost is een wijk van Bergen op Zoom in het stadsdeel Oost. Naast Gageldonk-Oost, bestaat dit stadsdeel ook uit Gageldonk-West, Warande-Oost en Warande-West. In Gageldonk-Oost woonden in 2012 3.865 mensen met een hoge bevolkingsdichtheid van 5.763 inwoners per km². Er wonen 1.790 huishoudens in de wijk met een gemiddelde huishoudengrootte van 2,2 personen. Nagenoeg een derde van de huishoudens betreft een huishouden met kinderen (33%), iets meer dan een derde zijn eenpersoonshuishoudens (37%) en iets minder dan een derde zijn huishoudens zonder kinderen (30%). Het percentage 65+ers ligt met 19% boven het landelijke en gemeentelijke gemiddelde.

Een groot deel (60%) van de woningen zijn huurwoningen, hiervan is de helft in bezit van woningcorporaties. Er is sprake van erg veel mutaties. De op handen zijnde renovatie/herstructurering zorgt voor onrust bij huurders en in combinatie met de differentiatie van bewonersgroepen is dit zeer nadelig voor de sociale cohesie. De Heiningenflats (3 flats met elk 120 woningen) vormen een hotspot in de wijk. Stadlander is erg actief aan de slag met de bewoners van deze flats, ook m.b.t. het thema zwerfafval. Op dit moment wordt een Buurtalliantie opgezet en in november 2012 is een buurtcontract gesloten.

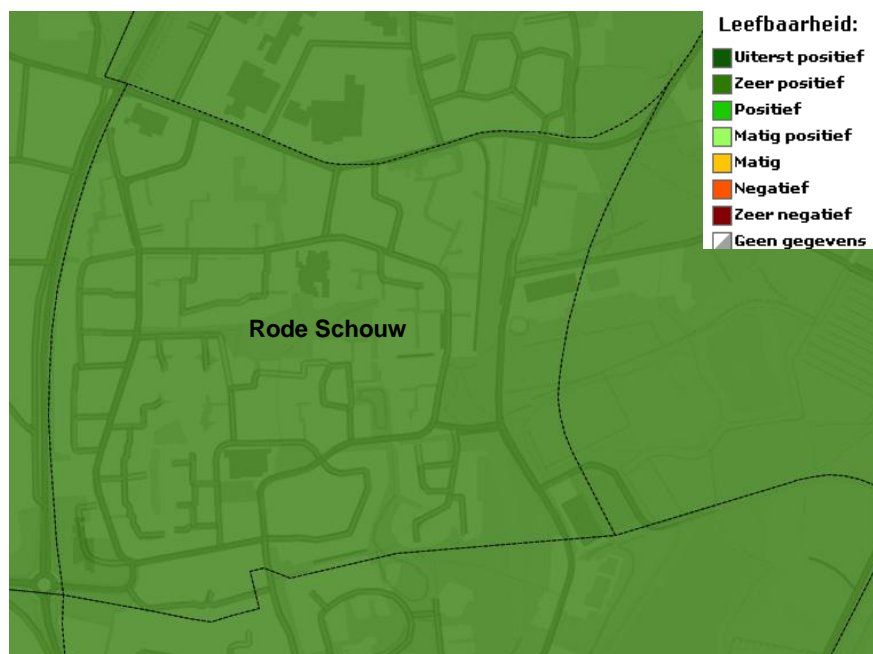
In de wijk is een sterk netwerk actief. Er zijn veel partijen (scholen, politie, welzijnsorganisatie, gemeente, zorginstellingen, Stadlander) die graag meedenken. Financiering is vaak wel een moeilijk verhaal. Maar de noodzaak om iets aan de leefbaarheid (schoon, heel en veilig) te doen wordt ingezien. Professionals komen

bijeen in een kernteamoverleg. De gemeente is daar op dit moment (nog) niet bij aangesloten.

Leefbaarometer

De Leefbaarometer van het ministerie van BZK is toepasbaar om inzicht te krijgen in het DNA van het gebied. De Leefbaarometer is een online monitor om de leefbaarheid in wijken en buurten in Nederland weer te geven. In de Leefbaarometer wordt leefbaarheid gedefinieerd als 'de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld'. Er worden zes elementen van de leefbaarheid van wijken en buurten afgezet tegen het landelijk gemiddelde. Dit zijn veiligheid, woningvoorraad, voorzieningenniveau, bevolkingssamenstelling, publieke ruimte en sociale samenhang. De totale leefbaarheid wordt weergegeven in een score die varieert van negatief tot uiterst positief. Deelscores geven aan of een gebied beter of slechter scoort dan het landelijk gemiddelde. De waarden van de deelscores variëren tussen -50 (een grote negatieve afwijking) en +50 (een grote positieve afwijking).

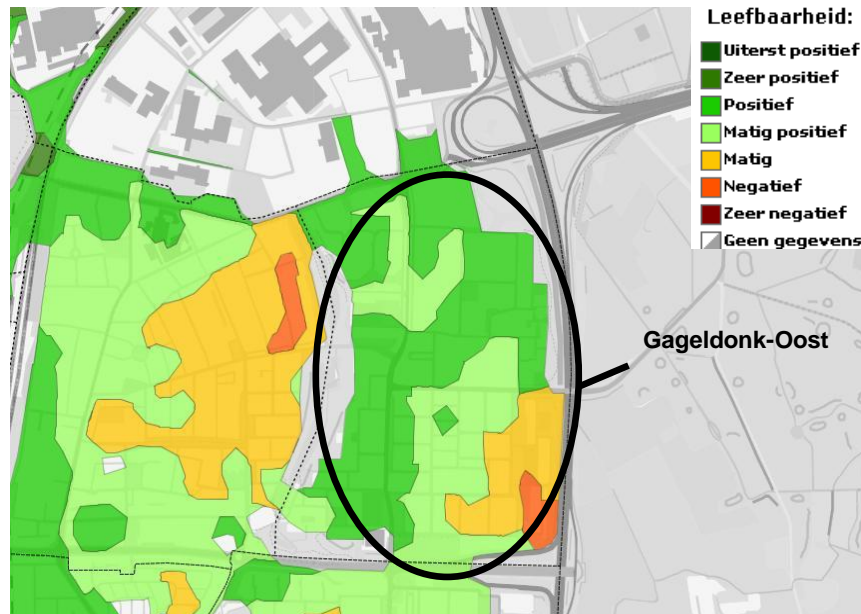
Volgens de Leefbaarometer in onderstaande figuur is de leefbaarheid in Rode Schouw zeer positief, alleen op het gebied van publieke ruimte en sociale samenhang scoort de wijk lager dan het landelijke gemiddelde.

figuur 2: Leefbaarometer Rode Schouw

De Leefbaarometer in onderstaande figuur geeft voor Gageldonk-Oost aan dat er delen van de wijk zijn die een matig positieve dan wel positieve leefbaarheid hebben. Er zijn echter ook delen waar de leefbaarheid maar matig is en zelfs een deel waar de leefbaarheid negatief is. Dit is het zuidoostelijke deel van de wijk.

Het voorzieningenniveau is het enige element dat hoger scoort in Gageldonk-Oost dan het landelijke gemiddelde, de andere elementen van leefbaarheid scoren lager dan het landelijk gemiddelde. Dat geldt dus ook voor de publieke ruimte.

figuur 3: Leefbaarometer Gageldonk-Oost

2.3 REGIEMODEL ZWERFAFVAL

Zoals eerder genoemd in dit hoofdstuk is Bergen op Zoom een van de inputgemeenten voor de ontwikkeling van het regiemodel Zwerfafval. Aan de hand van het regiemodel kan voor een gebied, netwerk of organisatie het zo optimaal mogelijke regiemodel worden bepaald én de consequenties daarvan voor de organisatie in beeld worden gebracht. In het regiemodel Zwerfafval hangt de regierol van de regisseur – de gemeente – van twee factoren af. De eerste factor is de mate van vrijblijvendheid van de ambitie van de gemeente: *worden er wel of geen (bindende) afspraken gemaakt over de ambitie als het gaat om de schoonheidsgraad en de rollen die partijen vervullen?* De tweede factor is de mate van doelconsensus van het netwerk: *in hoeverre streven de verschillende partijen in het netwerk hetzelfde doel na?* Wanneer deze twee factoren tegen elkaar worden afgezet, zijn er vier verschillende regierollen te onderscheiden:

- **Beheersingsgericht** (niet-vrijblijvende ambitie met een lage doelconsensus)
- **Resultaatgericht** (niet-vrijblijvende ambitie met een hoge doelconsensus)
- **Visionair** (vrijblijvende ambitie met een lage doelconsensus)
- **Faciliterend** (vrijblijvende ambitie met een hoge doelconsensus)

De verschillende regierollen staan schematisch weergegeven in onderstaande figuur:

figuur 4: Het regiemodel Zwerfafval

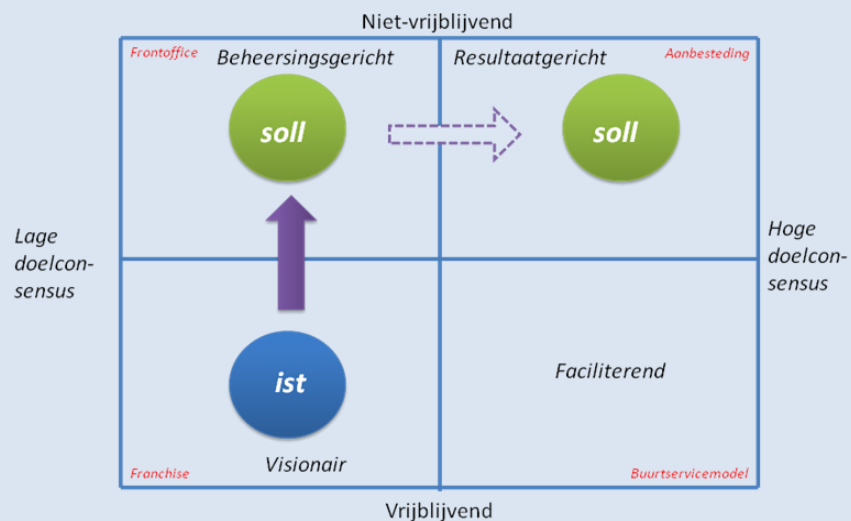
Aan de hand van een analyse van het DNA van de twee wijken Rode Schouw en Gageldonk-Oost en elf gesprekken met sleutelpartijen binnen en buiten de gemeente, wordt in onderstaand kader de regierol van gemeente Bergen op Zoom voor de twee wijken uiteengezet. De regierol van de gemeente in deze twee wijken vormt de basis voor de maatregelenmatrix die in hoofdstuk 3 wordt gepresenteerd.

Regierol gemeente Bergen op Zoom in Rode Schouw en Gageldonk-Oost

De gemeente Bergen op Zoom streeft naar een meer beheersingsgerichte of resultaatgerichte regierol, al naar gelang de doelconsensus in de wijk. Op dit moment wordt de rol nog niet zo ingevuld, maar is in Gageldonk-Oost sprake van een visionaire regierol die gepaard gaat met een visie op de aanpak van het probleem zonder dat er concrete afspraken aan zijn verbonden. In Rode Schouw, waar de doelconsensus in de wijk hoger is en sprake is van een sterke sociale samenhang, hanteert de gemeente op dit moment een faciliterende regierol. Omdat er meer initiatieven uit deze wijk komen, wordt hier meer uitvoering gegeven aan de nieuwe regierol en de participatie door de afdeling openbare ruimte / groen.

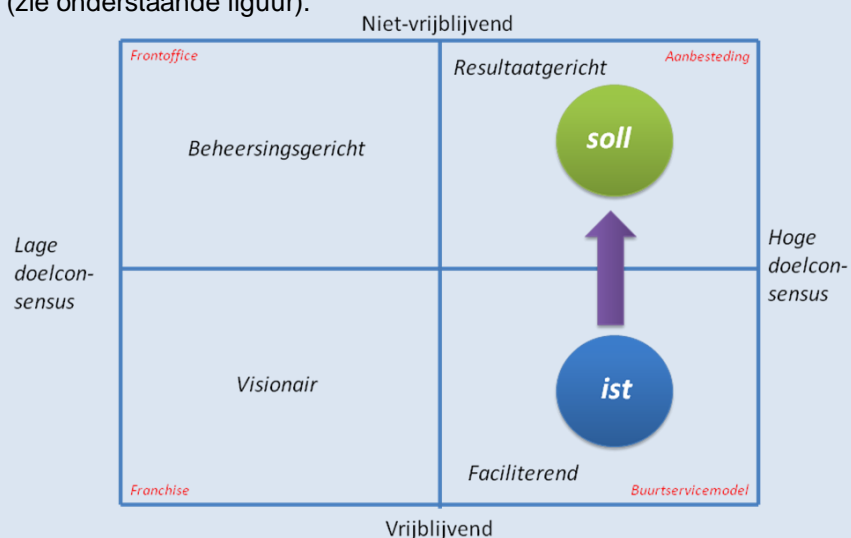
Voor Gageldonk-Oost wordt gestreefd naar meer participatie met een beheersingsgerichte regierol, waarbij wordt gestuurd op basis van concrete afspraken en doelen, met mogelijk een ontwikkeling naar een meer resultaatgerichte regierol, indien de aanwezige doelconsensus in de wijk daar groot genoeg voor is (vb. sociale cohesie/netwerkvorming). Een voorbeeld hiervan zijn de opgestelde buurtcontracten

met een aantal actieve bewoners van flats in Gageldonk-Oost. Dergelijke initiatieven zijn van vrij recente datum en het moet nog blijken of de gemaakte afspraken tussen de partijen ook daadwerkelijk worden nageleefd. Het illustreert in ieder geval de stap die de gemeente in de toekomst wil maken richting minder vrijblijvendheid en waar mogelijk een hogere doelconsensus, zodat concrete afspraken met bewoners gemaakt kunnen worden m.b.t. het schoonhouden van de openbare ruimte.

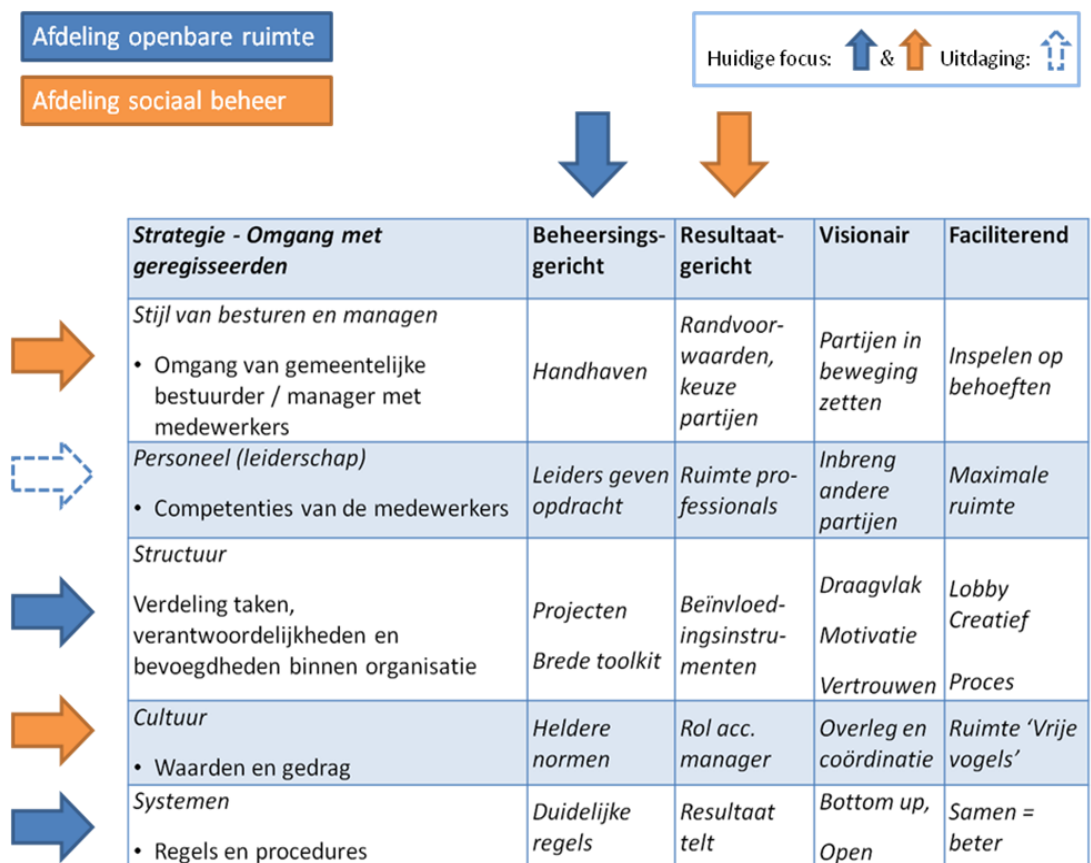
figuur 5: De huidige (ist) en gewenste (soll) regierol van de gemeente in Gageldonk-Oost

In Rode Schouw is het idee om de huidige faciliterende regierol zodanig in te vullen dat, op basis van de inzet van het stevige bewoners- en wijknetwerk, op minder vrijblijvende afspraken kan worden gestuurd. De regierol in Rode Schouw zou, afhankelijk van de mate waarin de bewoners en het wijknetwerk zich bereid tonen het beheer van de openbare ruimte zelfstandig en via de vaste ankers in de wijk aan te pakken, meer resultaatgericht (met meer sturing door de gemeente) ingevuld kunnen worden (zie onderstaande figuur).

figuur 6: De huidige (ist) en gewenste (soll) regierol van de gemeente in Rode Schouw

Openbare Ruimte en Sociaal Beheer blijkt dat de afdelingen verschillende werkwijzen hanteren. De afdeling Sociaal Beheer heeft al een bepaalde routine ontwikkeld met participatie en de omgang met en het beoordelen van bewonersaanvragen. De stijl van besturen en cultuur lijkt al redelijk aangepast aan de resultaatgerichte manier van werken. Burgerparticipatie/initiatieven is voor de afdeling Openbare Ruimte nog een redelijk nieuwe ontwikkeling en vraagt om andere competenties van het eigen personeel: van het zelf uitvoeren naar het meer coachen van bewoners, zodat zij het zelf kunnen doen. Vooralsnog is deze afdeling meer gewend om beheersingsgericht te werken met een focus op structuur en systemen (o.a. IBOR richtlijnen). Duidelijkheid over de grenzen, voorwaarden, procesgang is gewenst: hoe de bewonersaanvragen te honoreren en te ondersteunen en waar grenzen te trekken bij de ondersteuning door deze afdeling. Het processchema dat in hoofdstuk 3.4 wordt gepresenteerd, zal daarom met name voor deze afdeling toegevoegde waarde hebben.

figuur 7: Consequenties regierol voor interne organisatie

2.4 ACTIVITEITEN EN PROJECTEN

In Bergen op Zoom worden en werden bewoners op diverse wijzen betrokken bij de leefbaarheid en veiligheid in de openbare ruimte. Deskresearch en de inventariserende gespreksronde hebben de volgende lijst met activiteiten alsook (ideeën voor) projecten en communicatieactiviteiten opgeleverd.

Activiteiten en projecten voor participatie gemeente Bergen op Zoom:

- Bergen op Schoondagen, jaarlijks georganiseerd in maart per wijk: een wijk/straat kan desgewenst het budget voor de Bergen-op-Schoondag op een andere datum inzetten.
- Bewonersparticipatie bij omvorming Bergse Plaat.
- NME-activiteiten op scholen (zaai-, oogstdagen, boomplantdag); project afvalscheiding (Saver).
- Ontwikkeling beheerbedrijfjes/participatiebedrijfjes (Sociaal Beheer, opstartfase); het idee is om beheerbedrijfjes op te zetten waar bewoners goederen kunnen lenen zoals springkussens, partytenten, tafels en stoelen. Openbare Ruimte kan hier wellicht op aanhaken. Dan zijn er vaste plekken waar schoonmaakbenodigdheden kunnen worden opgehaald.
- Project in Hof van Beieren: een opruimactie met bewoners en kinderen (zwerfafval uit struiken en plantsoenen) die is afgesloten met het aanplanten van nieuwe plantjes (met potje wijkleefbaarheidsbudget). Met Sierra Leone Association, TOS en Sterk en welzijnsorganisatie).
- Adoptie van bloemschalen en rotondes (m.n. voor en door bedrijven). Afgelopen jaar hebben de bewoners uit de Duitslandstraat en het Lichtensteinpad de mogelijkheid gekregen een bloembak te adopteren. De gemeente heeft in het kader van burgerparticipatie onder vastgestelde voorwaarden de bloembakken beschikbaar gesteld (+beheeradvies) om zo een 'plus' op de door de gemeente te leveren kwaliteit te genereren.
- Sociaal Beheer & Sociale Zaken: tientjesacademie; kleinschalig project met 12 klanten van Sociale Zaken die worden ingezet in de wijk (Gageldonk); samen met de WVS-groep, Stichting Welzijn Ouderen en Stichting Samen Werken (ISD).
- Project collectieve voorzieningen WMO (boodschappenservice door klanten Sociale Zaken; samen met de WVS-groep, Stichting Welzijn Ouderen en Stichting Samen Werken (ISD).
- Vanuit project bijplaatsingen (Oranjewoud):
 - wedstrijd voor scholen;
 - kunst in steegjes (Artaleys) (kunstenaars met winkeliers);
 - zwerfafvalwedstrijd met basisscholen (ouders/omwonenden bij betrekken).
- Burendag: vorig jaar is Speeltuin Wilgenhof opgeknapt; de gemeente heeft het technische deel gefaciliteerd, de bewoners verzorgden het onderhoud.

- Fiets voor vrijwilliger Frans Scherpenisse.
- Plantenbakactie de Leguyt: bewoners zijn gezamenlijk aan de slag gegaan om hun buurt te verrijken met bloembakken.
- Bergen op Zoom kent een grote groep vrijwilligers (600 mensen) die aan buurtpreventie doen. Er is daarbij ook zo goed als een gehele dekking over de stad. Deze mensen zien een heleboel. Zij kunnen een belangrijke rol vervullen bij burgerparticipatie, zowel om te signaleren als om de mensen te activeren, zij kennen immers veel mensen in de wijken.
- www.participatiekaart.nl; van Plan Terra: de afdeling Openbare Ruimte is bezig met de ontwikkeling van een digitale participatiekaart waar bewoners hun initiatieven op kunnen aangeven.
- De gemeente (adviseur afval) is op dit moment bezig met de productie van een voorlichtingsfilm over Diftar / gescheiden inzamelen.
- Voorlichtingscampagne "Wij gaan scheiden" samen met Saver.
- Jeu de boules baan Primulaveld: deze kon de gemeente niet aanleggen, door bezuinigingen, maar bewoners mochten het wel zelf doen. De richtlijnen zijn ook besproken en nu is er door de bewoners zelf een mooie jeu de boules baan aangelegd.

Ideeën voor participatie en communicatie gemeente Bergen op Zoom

- Betrekken klanten Sociale Zaken bij Fort de Roovere/Brabantse wal; landschap van Allure.
- Afvalcoach instellen: een afvalcoach is een persoon die mensen in het proces in de wijk begeleidt (maar niet zelf opruimt).
- Buitenbeterapp stimuleren: gebruik in buitengebied stimuleren.
- Aansluiten bij buurtpreventieteam (600 inwoners in Bergen op Zoom actief bij buurtpreventieteam).
- Activeren (meer) trimclubs en fietsclubs voor schoonmaakacties in het buitengebied.
- Aan de slag met de horeca voor een schonere binnenstad.
- Actie opzetten met ondernemers/horeca (McDonalds) aan de Boulevard.
- Organiseren van (belevings)schouw/wijkgesprekken; lopende met bewoners aanwijzen wat veranderd/mis is en wat wordt verwacht van bewoners: aankondiging van nieuw beleid: eindigen met folder; moet positieve impuls geven.
- Hotspotaanpak met jongeren/hotspotaanpak met winkeliers (Binnenstad).
- Bewoners betrekken (onder voorwaarden) bij (voorkoming van) omvormingen (in combinatie met onderhoud), wat betreft zwerfafval. Op dit moment zijn bewoners betrokken bij de omvorming Bergse Plaat.
- Opstellen nieuwe afvalkalender (slag richting laaggeletterden).
- Opstellen nieuwe poster over afval (met beeldmerken).
- Bord in plantsoen plaatsen met oproep tot zelfbeheer.

Middelen gemeente Bergen op Zoom

- Vrijwilligers Impulsbudget;
- Samen voor Bergen op Zoom (NB het wijkleefbaarheidsbudget is komen te vervallen);
- Tonnetje van Ton (extra geld voor de binnenstad);
- Sponsoring / samenwerking met ondernemers/bedrijfsleven (o.a. horeca: McDonalds aan de Boulevard, bouwbedrijven inzake Fort de Roovere, winkeliers inzake steegjesproject etc.);
 - McDonalds in Amsterdam-Noord werkt met een beloningssysteem voor jongeren die de omgeving schoonhouden;
- Fondsen (Oranjefonds in kader Burendag).

2.5 LEERPUNTEN BIJ BEWONERSINITIATIEVEN

Als onderdeel van het zwerfafvaltraject in Bergen op Zoom is gekeken naar drie initiatieven die momenteel lopen in de gemeente met als doel er leerpunten uit te halen voor toekomstige projecten. De drie projecten zijn: Strandplevier/Zilverplevier, Hazenbos en Heiningenflats. De projecten in Strandplevier/Zilverplevier en het Hazenbos betreffen het onderhoud van stukken groen door bewoners, die anders omgevormd zouden worden. Het project in de Heiningenflats betreft zwerfafvalprikacties door bewoners rondom de flats en het tegengaan van dumpingen van grofvuil, die er op grote schaal plaatsvinden. Ter evaluatie van de projecten zijn in totaal zes interviews met actieve bewoners gehouden, die bij een van de drie projecten betrokken waren. De resultaten worden in deze paragraaf teruggekoppeld. Aan het einde van de paragraaf staat een schema met algemene leerpunten bij bewonersinitiatieven voor de gemeente weergegeven. Dit schema is naast de interviews met bewoners ook tot stand gekomen door drie interviews met betrokkenen bij de projecten vanuit de gemeente.

Verloop van de trajecten Strandplevier/Zilverplevier en Hazenbos:

- Aanleiding van de projecten Strandplevier/Zilverplevier en Hazenbos was onvrede vanuit de bewoners over het huidige onderhoud van het groen door de gemeente en omvorming van het groen zonder duidelijke communicatie naar de bewoners. Nadat bewoners zelf contact hebben opgenomen met de wethouder zijn de projecten in gang gezet door de gemeente.
- In beide projecten hebben meerdere bijeenkomsten plaatsgevonden met de gemeente en een aantal bewoners (in het Hazenbosproject was ook de dorpsraad van Halsteren betrokken). In de bijeenkomsten schiep de gemeente de kaders voor wat wel en wat niet mogelijk was en konden de bewoners input leveren voor de verdere invulling van de projecten.

- Een aantal buurtbewoners heeft hun andere buurtgenoten persoonlijk benaderd en enthousiast gemaakt om te participeren in het project.
- De bijeenkomsten en het enthousiasmeren van buurtbewoners hebben samen geresulteerd in een groots opgezette 'plantdag', waarbij de bewoners samen met mensen van de gemeente de plantjes in vooraf aangewezen stukken plantsoen hebben gepland.
- Met de bewoners is afgesproken dat zij vanaf nu zorgen voor het klein onderhoud van het aangeplante groen. De gemeente zal zorg blijven dragen voor het grote onderhoud (snoeien etc.). Deze afspraken zijn niet specifiek vastgelegd in een convenant, wel is vastgelegd dat de gemeente zorgt voor de basiskwaliteit en de bewoners voor de plus op het schoonniveau.

Verloop van project Heiningenflats:

- In oktober 2012 is een buurtcontract opgesteld tussen de bewoners (commissie) van de Heiningenflats en een groep van professionals (o.a. woningcorporatie Stadlander, afvalinzamelbedrijf Saver, politie en gemeente Bergen op Zoom). Doel van deze samenwerkingsvorm en buurtcontract is het geven van een positieve impuls aan de leefbaarheid in en rondom de flats, die een negatieve spiraal laat zien.
- Rondom de Heiningenflats heerst een groot probleem m.b.t. zwerfafval dat van balkons naar beneden wordt gegooid en dumpingen van grofvuil in de kelders van de flats en nabij de ondergrondse containers op het terrein. Dit probleem is volgens de bewoners verergerd sinds de invoering van het Diftar systeem in de gemeente per 1 januari 2013. Het laten ophalen van grofvuil kost nu €105,- per keer. Dit is voor veel bewoners in de flats, die leven van een minimuminkomen, niet betaalbaar. Ook hebben zij vaak geen auto waardoor ze het grofvuil ook niet zelf naar de milieustraat kunnen brengen.
- De bewonerscommissie van de Heiningenflats 'Samen Thuis' is zelf begonnen met een aantal acties om de problematiek tegen te gaan:
 - Af en toe worden zwerfafvalprikacties georganiseerd. D.m.v. posters worden medebewoners opgeroepen om hieraan mee te doen. De groep die uiteindelijk participeert bestaat meestal uit maximaal 10 personen (NB de flats bestaan in totaal uit 360 woningen).
 - Samen Thuis spreekt bewoners erop aan dat ze een pasje moeten halen voor de ondergrondse containers. Het probleem hierbij is dat een groot deel van de flatbewoners geen Nederlands spreekt, waardoor het lastig is de boodschap over te brengen.
 - In april jl. zijn de deuren in de toegangsruimte van de flats beschilderd met schoolbordverf. Hierop wordt informatie voor de bewoners gezet, waaronder boodschappen aan mensen waarvan Samen Thuis weet dat ze hun afval niet netjes hebben weggegooid, onder vermelding van het huisnummer. Deze maatregel lijkt (in ieder geval een tijdelijk) effect te hebben.

- Om de dumpingen van grofvuil tegen te gaan, is Samen Thuis momenteel in gesprek met woningcorporatie Stadlander. Het idee is om ca. 3x per jaar een grote container bij de flats neer te zetten waarin de bewoners hun grofvuil kunnen zetten. Er is al een berekening gemaakt van de kosten die dit met zich meebrengt en dat komt neer op ongeveer €1,20 per bewoner per keer. De gesprekken die nu met Stadlander lopen, gaan o.a. over of dit bedrag onderdeel zou kunnen worden van de servicekosten die de bewoners betalen.
- Samen Thuis blijft hameren (bij Stadlander en gemeente) op de inzet van camera's in en rondom het gebouw om na te kunnen gaan wie het vuil dumpt, zodat er bekeuringen uitgedeeld kunnen worden. Momenteel hangen er al camera's in de liften, maar men vraagt zich af of die het wel doen. Samen Thuis gelooft dat als er een maand lang sancties volgen op basis van de video-opnames, het zwerfafval- en dumpingsprobleem zal afnemen.

Succesfactoren projecten Strandplevier/Zilverplevier en Hazenbos:

- De projecten hebben gezorgd voor een kwaliteitsverbetering in de fysieke omgeving en de bewoners voelen zich echt verantwoordelijk om het ook mooi te houden.
- De projecten hebben daarnaast gezorgd voor meer sociale binding in de buurt. Op de plantdagen kwamen buurtbewoners elkaar tegen die elkaar nog nooit eerder hadden gezien.
- De gemeente heeft zich van haar goede kant laten zien door bij elke bijeenkomst met meerdere mensen aanwezig te zijn. Het werd daarnaast heel erg gewaardeerd dat de mannen, die normaal gesproken bureauwerk verrichten, op de plantdag aanwezig waren en zelf de mouwen opstroopten om te helpen.
- Het wordt gewaardeerd dat de bewoners zelf filmpjes en foto's van de projecten op de website van de participatiekaart kunnen uploaden.
- In het Hazenbosproject heeft de dorpsraad een hele belangrijke rol gespeeld in het proces volgens de bewoners. Niet alleen fungeerde de dorpsraad als aanspreekpunt en spreekbuis richting de gemeente. Ook hielp de raad de bewoners in te zien dat ze verder moesten kijken dan hun 'eigen probleem', waardoor de aandacht zich vestigde op een groter gebied dat in eerste instantie aangepakt ging worden.

Succesfactoren project Heiningenflats

- Een compliment naar de gemeente is dat als Samen Thuis belt voor het doorgeven van een prikactie, de gemeente het afval gratis op komt halen. Dit is makkelijk te regelen en via e-mail komt altijd een snelle reactie van de gemeente terug.

Verbeterpunten projecten Strandplevier/Zilverplevier en Hazenbos

- Als de gemeente plannen heeft voor het omvormen van een plantsoen, dan willen de bewoners daar graag goed over geïnformeerd worden. Een aankondiging in de wijkkrant met een verwijzing naar de website is voor de bewoners niet voldoende.
- Hoewel er in beide projecten afspraken tussen de gemeente en de bewoners gemaakt zijn, is niets vastgelegd op papier (bv. in een convenant). De bewoners zijn het niet met elkaar eens of dit nou wel of niet van belang is om de projecten tot een succes te maken. Wel is in beide projecten gebleken dat er onduidelijkheid bestaat over wie verantwoordelijk is voor de besproeiing van de plantjes. In het voorjaar is het lange tijd erg droog geweest en dreigden er al plantjes dood te gaan, omdat ze nog niet goed waren geworteld. Sommige bewoners zien besproeiing als een taak van de gemeente terwijl andere bewoners vinden dat de bewoners hier zelf verantwoordelijk voor zijn.
- Om de projecten tot een succes te maken, vinden de bewoners een blijvend goede communicatie met de gemeente erg belangrijk. Bijvoorbeeld over wanneer zakken opgehaald worden na opschoonacties en wanneer groot onderhoud wordt gepleegd dat invloed kan hebben op de eigen opschoonacties (bv. storten schelpenzand), zodat de bewoners daar rekening mee kunnen houden. De communicatie zou in die zin nog een verbetering kunnen maken.

Verbeterpunten project Heiningenflats

- Het buurtcontract heeft voorlopig nog geen effect en onder de geïnterviewden heerst het gevoel dat de gemeente zich juist sinds het tekenen van het buurtcontract langzaam aan het terugtrekken is. De bewoners willen het buurtcontract echter nog wel een kans geven, want ze begrijpen dat het vanwege de werkdruk lastig is om dingen in korte tijd te kunnen organiseren. Er staan streefdata in het contract, dus er moet gekeken worden of daaraan wordt voldaan.
- Samen Thuis zou het waarderen als de gemeente naar hen zou communiceren wanneer zij hun prikacties rondom de Heiningenflats houden, zodat daar omheen gepland kan worden. Het is nu al een paar keer voorgekomen dat opruimacties van beide partijen ongeveer gelijktijdig plaatsvonden en dat is zonde.
- Zoals genoemd is het zwerfafval/dumpingsprobleem volgens de geïnterviewden sinds de invoering van Diftar veel groter geworden. Veel bewoners weten dat in de nabijgelegen gemeente Woensdrecht slechts €25,- betaald moet worden voor het ophalen van grofvuil, terwijl het gedaan wordt door dezelfde afval-ophaaldienst (Saver) als in Bergen op Zoom. Dit steekt en de bewoners vragen zich af of gemeente Bergen op Zoom misschien toch nog een keer naar de hoogte van dit bedrag zou kunnen kijken.
- De bewoners geven aan dat de gemeente niet altijd een duidelijke terugkoppeling/reactie geeft op verstuurd brieven. Dit zou nog verbeterd kunnen worden. Ook is het van belang om samen echt met elkaar om tafel te

zitten en in gesprek te gaan over ideeën van de bewoners, zodat er gezamenlijk tot oplossingen gekomen kan worden. Nu heeft men soms nog het gevoel tegen een muur op te lopen bij het zoeken van contact met de gemeente.

Algemene leerpunten o.b.v. interviews met bewoners en medewerkers gemeente samengevat:

Bewoners	Gemeente
Communicatie niet beperken tot website en Bode m.b.t. aanzeggen omvorming	Schouw als aanknopingspunt werkt
Duidelijke afspraken (op papier) zijn nodig en moeten ook door gemeente nagekomen worden	Belangrijk om aanspreekpunt te hebben bij bewoners, dorpsraad werkt goed als schakelaar
Betrokkenheid gemeente is stimulerend, vb. aanwezigheid wethouder bij start project stimuleert	Beleggen van verantwoordelijkheden, wat doen bewoners wel en wat niet (vb. sproeien)
Ophalen snoeiafval/afval na actie door gemeente is plezierig (pasje OIS)	Verduurzaming participatie is aandachtspunt
Tijdig informeren + terugkoppelen	Initiatief bij bewoners door onvrede
Onduidelijkheid over afspraken/ verantwoordelijkheden/taakverdeling	Nadenken over inzet/materiële ondersteuning gemeente (tent, koffie, installatie, plantjes, aarde etc.)
Projecten dragen bij aan sociale cohesie	Niet iedereen in staat bij gemeente door te dringen
Opkomst medebewoners nu nog ad-hoc (wel: handtekeningen)	Shopgedrag vermijden door 1 contactpunt bij gemeente: J. Groenendal
Afspraken maken met elkaar over 'beurten'	Opstellen beheerplan + uitvoering (erg) veel tijd geëist
Behoeft aan blijvend contact met gemeente	Evaluatie/monitoring voortgang belangrijk
Groen en schoon kunnen mooi samen	Afspraken over niet-naleven afspraken ontbreken
Participatiekaart is leuk	Gemeente is geen groenadviseur
Duidelijke communicatie gemeente over eigen acties, helpt voor timing acties bewoners	

3 ■ Tools bij participatie

3.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de doorlichting van de verschillende instrumenten die de gemeente kan inzetten om burgers te laten participeren bij het beheer van de openbare ruimte, en meer specifiek bij het tegengaan van zwerfafval, vertaald in een tweetal praktische tools die de gemeente kan gebruiken bij aanvragen van burgerinitiatieven. Eerst wordt een maatregelenmatrix gepresenteerd, vervolgens komen de randvoorwaarden voor succesvolle burgerparticipatie aan bod, om het hoofdstuk te eindigen met een tweetal processchema's: een bedoeld voor bewoners en een voor de gemeente.

3.2 MAATREGELENMATRIX

Onderstaande maatregelenmatrix, die het resultaat is van de doorlichting van de instrumenten, bevat een overzicht van de instrumenten, gecategoriseerd naar o.a. doelgroep, beoogde doelen, inzet van burger en overheid, en toepassingsmogelijkheid en draagvlak. Op basis van deze matrix kan een selectie worden gemaakt van (een aantal) instrumenten om in te zetten in Rode Schouw en Gageldonk-Oost.

Bij de keuze voor de instrumenten wil Public Result twee adviezen meegeven:

- Steek bij de keuze voor de instrumenten in op een combinatie van voorlichting over het nieuwe schoonheidsregime enerzijds en, afhankelijk van de sociale cohesie in de wijken, meer (beheersings- of resultaatgericht) of minder (faciliterend) actieve stimulering van participatie anderzijds.
- Instrumenten moeten doelgroepgericht zijn, want aanslaan bij degenen aan wie ze zijn geadresseerd. Anderzijds moeten de instrumenten ook worden gedragen door de interne organisatie en passen bij de bedrijfscultuur en organisatiestructuur. Het is zaak daar een goede balans tussen te vinden. Dit vergt wellicht nog een tussentijdse stap waarin enerzijds het draagvlak en de kracht in de wijken nader wordt verkend en anderzijds wordt gewerkt aan een gezamenlijke visie op en draagvlak voor de inzet van (nieuwe) instrumenten die gepaard gaan met het sturen op afstand en het loslaten van het eigen script.

Gemeente Schoon

Maatregel	Doelgroep	Betrokken partijen	Draagvlak/toepassings-mogelijkheid	Vereiste inspanning/regierol/competenties	Effecten	Kosten
Buurtcontract G-O	Bewoners Heiningenflats Plichtsgetrouwen / volgzzaam /	Bewoners (Heiningenflats) Samen Thuis Stadlander Buurtalliantie Gemeente Saver Politie Welzijn Huurdersvereniging Buurtpreventieteam	Buurtcontract is reeds opgesteld en ondertekend: sluit aan bij acties die bewonersgroepen al ondernemen, o.a. op het gebied van zwerfafval	Beheersingsgerichte regierol Stadlander heeft Buurtalliantie opdracht gegeven tot opstellen van contract Betrokkenheid en inzet van alle partijen om afspraken na te komen	Eerste effecten zijn positief: de buurt oogt schoner Op langere termijn (contract 5 jaar): afhankelijk van blijvende inzet bewoners	Stadlander heeft het contract geïnitieerd: Onderhoud van de afspraken middels inzet reguliere middelen / tijdsbesteding betrokken partijen
Buurtalliantie G-O	Bewoners Gageldonk-Oost Bedenkers / verantwoordelijken	Bewoners Gageldonk-Oost Stadlander Buurtalliantie Gemeente (wethouders) Politie Welzijn	Het traject richting een buurtalliantie is in gang gezet. De tweede bijeenkomst (met 100 bewoners en professionals) vindt eind februari plaats. Vooralnog is zwerfafval niet het trendy topic. Winkeliersvereniging zou kunnen aansluiten	Stadlander heeft opdracht gegeven aan Stichting Buurtalliantie. Gemeente zou vanuit beheersingsgerichte / resultaatgerichte regierol kunnen inspelen. Bereidheid en inzet van alle partijen om acties te ondernemen. Oog en oor hebben voor behoeften in de wijk.	Op langere termijn mogelijk positief effect op leefbaarheid en zelfredzaamheid van de wijk. Positief effect op zicht op wat speelt en leeft in de wijk.	Afhankelijk van acties die door Buurtalliantie in de wijk worden geïnitieerd. Aanwezigheid en actieve inbreng gemeente bij bijeenkomsten Buurtalliantie Randvoorwaarden, regels (en monitoring ervan) bij resultaten en doelen

Gemeente Schoon

Maatregel	Doelgroep	Betrokken partijen	Draagvlak/toepassingsmogelijkheid	Vereiste inspanning/regierol/competenties	Effecten	Kosten
Adoptie (van prullenbakken, afvalcontainer, plantsoenen, straten) G-O & R.S.	Plichtsgetrouwe / volgzamen	Gemeente (Groep) bewoners	Er zijn al individuele bewoners / groepen bewoners actief met prikken van afval etc.; wellicht willen zij hun inzet uitbreiden naar adoptie	Beheersingsgerichte regierol Stimuleren door Praktisch faciliteren van vrijwillige inzet; stellen van voorwaarden aan zelfbeheer Controle van afspraken (scheidingsrechter)	Positief effect op kwaliteit openbare ruimte in de directe omgeving van de adoptanten	Faciliteren van knijpers, zakken etc + leveren technisch voorschrift + (evt) kosten voor levering volle zakken / containers / afvoer snoeigroen etc.
Uitgiftepunt / Participatiebedrijf G-O & R.S.	Doeners / pragmatici	Gemeente (Sociale Zaken, Openbare ruimte) Bewoners Cliënten Sociale Zaken	Sluit aan bij doelstellingen Sociaal Beheer en pilot Tientjesacademie	Resultaatgerichte regierol Praktisch faciliteren uitgiftepunten (materiaal) + organisatorische aansturing en ondersteuning In Rode Schouw door bewoners; in Gageldonk-Oost m.b.v. cliënten Soc. Zaken en aansluiten Kromwiel	Helpt bij activering van straten voor zelfbeheer; positief effect afhankelijk van continuïteit actief betrokkenen	(Eenmalige) aanschaf materialen + contact met / controle op gang van zaken uitgiftepunt / participatiebedrijf Coach en/of procesbegeleider
(Belevings) Schouw G-O & R.S.	Alle doelgroepen	Gemeente Bewoners Gebruikers van de wijk (ondernemers, scholen, verenigingen etc.) Professionals in de wijk Politie	Het organiseren van een schouw biedt bewoners etc. de mogelijkheid hun mening te ventileren, in contact te raken met de gemeente en knelpunten aan te wijzen alsook eigen inzet en betrokkenheid te tonen	Beheersingsgerichte regierol Organiseren van schouw sluit aan bij onvrede onder de bewoners over de staat van de straat	Organiseren van schouw; communicatie ; nazorg (vervolg op acties zetten) + terugkoppeling aan bewoners	Organisatie schouw (tijd) + in organisatie c.q. in de wijk uitzetten van acties

Gemeente Schoon

Maatregel	Doelgroep	Betrokken partijen	Draagvlak/toepassings-mogelijkheid	Vereiste inspanning/regierol/competenties	Effecten	Kosten
Schoonmaak actie (eenmalig) Bergen-Op-Schoondagen G-O & R.S.	Doeners / pragmatici Plichtsgetrouwen / volgzamen Iedereen die woont in / gebruik maakt van de straat, wijk etc.	Gemeente Bewoners Corporatie Ondernemer, Scholen, Verenigingen etc. Saver Denk ook o.a. aan activeren trim- en fietsclubs in buitengebied	Schoonmaakactie biedt mogelijkheid om participatie in de wijk / straat te stimuleren , cohesie te bevorderen	Meewerkend voorman / beheersingsgerichte regierol Faciliteren schoonmaakactie (materiaal, veegwagens, etc.) Belonen inzet (gezamenlijke bewonersactiviteit, plantjes, reparatie speeltuin, graffiti-workshop etc.)	Positief effect op de directe omgeving met name op korte termijn Zie ook actie Hof van Beieren. Bloemetjes Buiten Rivierenbuurt	Aanwezigheid, inzet, faciliteren materialen en benodigdheden
Buurtkracht (eigen budget voor bewoners) R.S	Bedenkers / verantwoordelijken	Gemeente Bewoners Stadlander	Stadlander heeft ervaring opgedaan met Buurtkracht in Gageldonk-West	Faciliterende regierol; durven loslaten en vertrouwen in bewoners / netwerk in de wijk	Effect afhankelijk van organisatie en inzet bewoners en afhankelijk van prioritering door bewoners (als afval geen issue is, accepteren dat bewoners dat niet aanpakken)	Budget voor financiering Buurtkracht
Hotspotaanpak met jongeren (groen Hart Rode Schouw, hang-out Gageldonk-Oost) G-O & R.S.	Jongeren die gebruik maken van het groene hart in Rode Schouw of Gageldonk-Oost Doeners / pragmatici Plichtsgetrouwen / volgzamen	Gemeente (Sociaal Beheer) Welzijn (jongerenwerker, Opbouwwerker) Jongeren	Afhankelijk van bestaande contacten met jongeren en bereidheid van jongeren om mee te doen (voor wat hoort wat) Bv idee om jongeren tot zwerfafvalambassadeurs te maken	Resultaatgerichte regierol Benaderen van jongeren, dialoog voeren met hen, uitwerken plan Jongeren moeten zelf ook overleg voeren en plan bedenken + actie ondernemen	Afhankelijk van bereidheid jongeren	Afhankelijk van inzet die nodig is (jongerenwerker voor begeleiding proces etc.) en benodigde materialen

Gemeente Schoon

Maatregel	Doelgroep	Betrokken partijen	Draagvlak/toepassingsmogelijkheid	Vereiste inspanning/regierol/competenties	Effecten	Kosten
Afvalcoach / Hofdame / Koos de Vuilnismán G-O & R.S.	Alle doelgroepen	Gemeente Bewoners Afvalcoach / hofdame / Koos de Vuilnismán	Op meer ludieke wijze kunnen een hofdame of Koos de Vuilnismán worden ingezet om bewoners te wijzen op de noodzaak van opruimen / schoonmaken. Een afvalcoach ruimt niet zelf op maar begeleidt het proces	Beheersingsgerichte regierol Beperkte inspanning van gemeente vereist: inspanningen zijn uitbesteed aan coach etc.	Effecten onzeker; afvalcoach is minder vrijblijvend dan hofdame / Koos de vuilnismán	Inzet van coach / hofdame / Koos de Vuilnismán
Inzet Social Media G-O & R.S.	Alle doelgroepen (vereist doelgroepgerichte communicatie)	Gemeente Bewoners Stadlander (digitale bewonersnetwerken)	Een paar digitale netwerken zijn opgezet; kan bij worden aangesloten; evt. aansluiten bij reguliere netwerken als wijkcie's en dorpsraden en van daaruit social media inzetten en uitbouwen	Faciliterende regierol	Directe effecten op de leefomgeving niet direct zichtbaar; wel investering in netwerken en betrokkenheid bewoners	De kosten die gemaakt zullen worden, liggen in het zoeken naar een sleutelpersoon, het opstellen afspraken en het faciliteren in de benodigde materialen. Daarnaast is een inspanning nodig voor het onderhoud van de social media (onderhouden website, communiceren met bewoners, enz.).
Wedstrijd zwerfafval (wie verslaat Frans Scherpenisse?!) G-O & R.S.	Alle doelgroepen; bestemd voor individuen, straten, wijken, scholen verenigingen etc.	Gemeente Bewoners	Uitschrijven wedstrijd voor alle inwoners etc. (sluit aan bij idee van Oranjewoud voor uitschrijven (ontwerp)wedstrijd scholen)	Beheersingsgerichte regierol	Positief effect op de directe leefomgeving van alle zwerfafvalpakkers	Faciliteren van zwerfafvalpakkers (prikkers etc.) Uitschrijven + organiseren wedstrijd + communicatie + beloning

Gemeente Schoon

Maatregel	Doelgroep	Betrokken partijen	Draagvlak/toepassings-mogelijkheid	Vereiste inspanning/regierol/competenties	Effecten	Kosten
Betrekken bewoners bij omvormingen plantsoenen (oproep tot participatie bij omvormingen) R.S.	Bedenkers / verantwoordelijken	Gemeente Bewoners Dorps-/wjkraad (evt. ook ondernemers, verenigingen etc.)	Vooraf keuze maken voor geschikte omvormingen + visie op en controle van afspraken en randvoorwaarden Oproep doen aan bewoners (via bord in plantsoen) + procesbegeleiding bewoners incl. technische voorschriften	Resultaatgerichte regierol Gemeente faciliteert initiatieven van bewoners en/of is actief bij de uitvoering	Als bewoners bereid zijn plantsoen in eigen beheer te nemen positief effect op (betrokkenheid bij) leefomgeving	Bord maken en plaatsen Opstellen regels en randvoorwaarden, bieden technisch advies, overleg met bewoners, en controle
Hotspotaanpak met ondernemers G-O & R.S.	Doeners / pragmatici Winkeliers (binnenstad) / ondernemers winkeliersvereniging De Gagel) Eigenaar / beheerder winkelcentrum / panden	Winkeliers / Ondernemers Winkeliersvereniging Gemeente (accountmanager) Sluit aan bij voorstel voor Steegjesproject (Oranjewoud)	In overleg met ondernemers bekijken wat zij zelf kunnen doen aan zwerfafval, o.a. gerelateerd aan 25-meter regel (APV) Toont betrokkenheid ondernemers aan bij Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen:	Resultaatgerichte regierol In overleg treden met ondernemers etc.; plan opstellen; faciliteren van uitvoering plan; controle op uitvoering; evt. communicatiecampagne opstellen met ondernemers; belonen van inzet. Evt. buurtbewoners / jongeren/ cliënten Soc. Zaken betrekken en belonen voor opruimactiviteiten	Op korte termijn: schoner visitekaartje voor de gemeente en voor de klanten van de winkels Op langere termijn: Ondernemers voelen zich (meer) verantwoordelijk voor de directe leefomgeving; meer betrokkenheid en mogelijk ook meer cohesie tussen ondernemers	Procesbegeleiding en tijdsinvestering (overleg), faciliteren schoonmaakmiddelen en (evt.) campagne (en evt. kosten voor verbetering inrichting en bestrating etc.)
Digitale participatiekaart	Alle doelgroepen; i.h.b. voor bewoners met een initiatief	Bewoners Gemeente	Digitale participatiekaart is online:mogelijk kan de kaart breder worden geïntroduceerd met een campagne	Past bij meerdere regierollen: bedoeld om te (laten) communiceren over bewoners)initiatieven.	Effect is bekend maken van initiatieven en daardoor (mogelijk) enthousiasmeren van nieuwe initiatieven	Kosten beperkt – na ontwikkeling – tot beheer en onderhoud van de site

Gemeente Schoon

Maatregel	Doelgroep	Betrokken partijen	Draagvlak/toepassingsmogelijkheid	Vereiste inspanning/regierol/competenties	Effecten	Kosten
Campagne 'Bergen op Schoon bent u zelf' G-O & R.S.	Alle doelgroepen Nb doelgroepgerichte communicatie	Gemeente Saver Stadlander Wijkcommissies, Bewonerscommissies, Dorpsraden (maar ook verenigingen, scholen etc. te gebruiken als communicatiekanaal)	Campagne geeft enerzijds duidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden gemeente inzake schoon en heel en schoonheidsgraad en kan anderzijds oproepen tot participatie. Hierbij kan worden aangesloten bij lopende campagnes, (digitale) platforms en netwerken	Beheersingsgerichte regierol Opstellen en Uitwerken campagne Open houding, sterke visie op inhoud en proces m.b.t. kwaliteit openbare ruimte	Direct effect op kwaliteit openbare ruimte onduidelijk Campagne draagt wel bij aan vergroten transparantie en duidelijkheid over gevolgen van bezuinigingen	Kosten voor ontwikkeling communicatiemateriaal, verspreiding, etc.
Zelfbeheer bewoners	Bedenkers / verantwoordelijken Plichtsgetrouwen / volgzamen	Bewoners Gemeente Saver Stadlander (toestemming geven aan bewoners om met verhuurde eigendom aan de slag te gaan)	Al naar gelang bereidheid bewoners om zelf aan de slag te gaan + mate van sociale samenhang + aanwezigheid van krachtige netwerken / best persons etc.	Resultaatgerichte regierol Voeren van overleg, geven van (rand)voorwaarden, controleren op afspraken, faciliteren van zelfbeheer (ophalen grof vuil, eenmalig verstrekken schoonmaak benodigdheden etc.) Kan in combi met participatiebedrijf	Op korte termijn; schone straat / buurt en meer betrokkenheid van bewoners b ij eigen leefomgeving Op langere termijn onzeker of betrokkenheid en inzet van bewoners zal worden gecontinueerd	Kosten voor overleg en evt. procesondersteuning, eenmalige levering schoonmaakfaciliteiten, uitvoeren van controle
BuitenBeter-App G-O & R.S.	Alle doelgroepen, alle bewoners	Gemeente (KCC) Saver Bewoners en bewonersgroepen	Iedereen die wil kan melding maken van ongewenste vervuiling in binnenstad en buitengebied;	Beheersingsgerichte regierol Moet beleid worden ontwikkeld en geïmplementeerd hoe om te gaan met meldingen en afhandeling daarvan (backoffice)	Draagt bij aan signalering; ondersteunt BOA's ; aansturing inzet mensen van groenteams en Openbare Ruimte Evt. koppeling te maken met digitale participatiekaart	(Verder) ontwikkelen van App en ontwikkelen implementatie behandeling van meldingen (via KCC) + kosten voor campagne omtrent bekend maken van bestaan BuitenBeterApp

Gemeente Schoon

Maatregel	Doelgroep	Betrokken partijen	Draagvlak/toepassingsmogelijkheid	Vereiste inspanning/regierol/competenties	Effecten	Kosten
Afvalkalender / flyer G-O & R.S.	Alle doelgroepen NB belang van begrijpelijkheid ook voor laaggeletterden ; denk aan effect van beeldmerken i.p.v. tekst	Gemeente (afdeling communicatie) Saver Regionale Milieudienst	Een afvalkalender schept duidelijkheid over gang van zaken m.b.t. ophalen huisvuil en grofvuil; iedereen weet waar hij aan toe is. Evt. aanvullen met informatie over inzameling gescheiden afval. Evt. aanvullend: informeren over nieuwe standaardkwaliteit Openbare Ruimte	Beheersingsgerichte regierol	Schept duidelijkheid en inzicht; verwachtingenmanagement Effect afhankelijk van bruikbaarheid kalender / flyer ; wel altijd de vraag hoe goed mensen lezen + adressering + verspreiding	Kosten voor vervaardigen kalender / flyer
Zelfbeheer bewoners	Bedenkers / verantwoordelijken Plichtsgetrouwen / volgzamen	Bewoners Gemeente Saver Stadlander (toestemming geven aan bewoners om met verhuurde eigendom aan de slag te gaan)	Al naar gelang bereidheid bewoners om zelf aan de slag te gaan + mate van sociale samenhang + aanwezigheid van krachtige netwerken / best persons etc.	Resultaatgerichte regierol Voeren van overleg, geven van (rand)voorwaarden, controleren op afspraken, faciliteren van zelfbeheer (ophalen grof vuil, eenmalig verstrekken schoonmaakbenodigdheden etc.). Kan in combi met participatiebedrijf	Op korte termijn; schone straat / buurt en meer betrokkenheid van bewoners b ij eigen leefomgeving Op langere termijn onzeker of betrokkenheid en inzet van bewoners zal worden gecontinueerd	Kosten voor overleg en evt. procesondersteuning, eenmalige levering schoonmaakfaciliteiten, uitvoeren van controle
Beheer Fort de Roovere	Cliënten Sociale Zaken Leerlingen Groenopleidingen (ook internationale leerlingen)	Cliënten Sociale Zaken, Omwonenden Directie Fort de Roover Gemeente (Sociale Zaken) Bedrijfsleven (Internationale) leerlingen groen-opleidingen	Door en met inzet van cliënten Sociale Zaken het beheer van Fort De Roovere tegen lage(re) kosten uitvoeren; in combinatie met leer-werktrajecten voor cliënten alsook evt. voor leerlingen groenbedrijven	Beheersingsgerichte regierol Betrekken van bedrijfsleven biedt mogelijkheden voor financiering van project alsook voor werkplekken	Win-winsituatie voor gemeente (visitekaartje), ondernemers (bouwbedrijven), cliënten Sociale Zaken en leerlingen Groenopleidingen	Overleg voeren met diverse partijen, opleidingstrajecten, begeleiding cliënten Sociale Zaken, begeleiding leerlingen, technisch advies, etc.

3.3 RANDVOORWAARDEN BIJ PARTICIPATIE

Om burgerparticipatie tot een succes te maken is het, naast het maken van een weloverwogen keuze voor de in te zetten instrumenten, van belang om rekening te houden met een aantal randvoorwaarden. Als hieraan is voldaan, kan burgerparticipatie een stimulans betekenen voor de kwaliteit en het publieke draagvlak van overheidsbeleid.

In Bergen op Zoom staat burgerparticipatie al enige tijd hoog op de agenda. Er wordt actief ruimte gecreëerd voor het betrekken van burgers bij het onderhoud van (het groen in) de openbare ruimte en het bevorderen van de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie in het algemeen. Bewoners wordt gevraagd zich in te zetten voor hun omgeving en er is al een aardig aantal bewonersinitiatieven ontplooid.

De afdeling Sociaal Beheer heeft al wat meer ervaring met het omgaan met en beoordelen van bewonersaanvragen, dan de afdeling Openbare Ruimte. In de nota Sociaal Beheer staat dat ondersteuning dient te worden geboden aan alle groepen die hulp nodig hebben bij activiteiten die de participatie en sociale cohesie versterken. Dit houdt voor de afdeling Openbare Ruimte in dat ze onder meer bewonersaanvragen m.b.t. de omvorming van plantsoenen ondersteunen. Bij de afdeling bestaat vooral behoefte aan duidelijkheid (grenzen, voorwaarden, procesgang) rond de manier waarop bewonersaanvragen gehonoreerd en ondersteund kunnen worden.

In bijlage 1 is een lijst met voorwaarden voor (aanvragen van) burgerparticipatie opgenomen, die enerzijds ruimte en perspectief bieden aan plannen en initiatieven van bewoners, en anderzijds de ondersteuning door de gemeente begrenzen. De voorwaarden zijn verdeeld in de drie categorieën van burgerparticipatie I) goed burgerschap, II) spontaan initiatief, III) structurele burgerparticipatie. De voorwaarden zijn deels afkomstig uit het huidige beleid van de gemeente en deels geïnspireerd door de beleidspraktijk van andere gemeenten, waarnaar in de literatuurlijst (zie bijlage 2) wordt verwezen. Door de manier waarop de voorwaarden zijn geformuleerd, zijn ze van toepassing op zowel de afdeling Sociaal Beheer als op de afdeling Openbare Ruimte.

3.4 PROCESSCHEMA

Nu de instrumenten om burgerparticipatie te stimuleren op een rijtje zijn gezet, en de randvoorwaarden om burgerparticipatie tot een succes te maken zijn geïdentificeerd, is het tijd voor de vertaalslag naar een processchema voor bewonersinitiatieven. Hierin wordt per niveau waarop participatie kan plaatsvinden (goed burgerschap/spontaan initiatief/structurele burgerparticipatie), weergegeven hoe de informatievoorziening richting de bewoners en de inhoud van de beheerplannen eruit zien. Daarnaast worden het verloop van het registratieproces, de uitvoering en monitoring van het burgerinitiatief geschetst, zodat de gemeente gestructureerd en efficiënt kan inspelen op aanvragen van bewonersinitiatieven.

In het processchema wordt onder ‘Goed burgerschap’ individuele initiatieven van bewoners verstaan, die zowel een structureel (geveltuintjes, adoptie boomspiegels etc.) als een incidenteel karakter kunnen hebben (zwerfafval prikacties). In onderstaande figuur staat beknopt weergegeven hoe een dergelijke aanvraag en behandeling in zijn werk gaat.

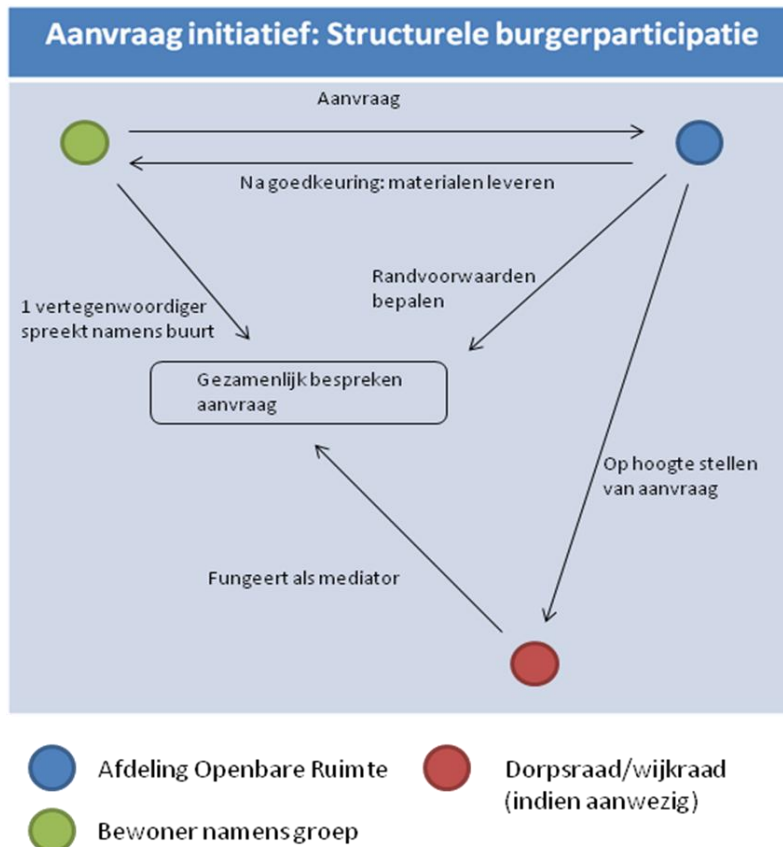
figuur 8: Proces bij aanvraag initiatief ‘Goed burgerschap’

Een ‘Spontaan initiatief’ is de tweede vorm van participatie die in het processchema wordt onderscheiden. Een dergelijk initiatief kenmerkt zich door een aanvraag van een groep bewoners bij een incidentele actie (bv. opschooning/eenmalige onderhoudsactie park/plantsoen of speeltuin). In dit geval betreft de aanvraag met name verzoeken voor materialen/assistentie door de gemeente (zie onderstaand schema) voor bij de actie.

figuur 9: Proces bij aanvraag ‘Spontaan Initiatief’

De derde vorm van participatie die in het processchema wordt onderscheiden is 'Structurele burgerparticipatie'. Hierbij gaat het niet om een incidentele actie van een bewonersgroep maar om structurele participatie van een groep burgers bij het schoonhouden/onderhoud van een bepaald stuk openbare ruimte. Voorbeelden hiervan zijn participatie bij omvormingen of het starten van een buurttuin. Hoewel er van te voren bepaalde voorwaarden aan dergelijke initiatieven kunnen worden gesteld, vraagt de uitwerking ervan om persoonlijk contact met de aanvragers. Vanwege de positieve ervaring met het betrekken van de dorpsraad in het Hazenbosproject, wordt voorgesteld om in de toekomst op eenzelfde manier te werk te gaan (indien dorps-/wijkraad aanwezig is). Door een goede afstemming van taken met de dorps-/wijkraad, kan ook tijd bespaard worden in de behandeling van aanvragen van structurele bewonersinitiatieven.

figuur 10: Proces bij aanvraag initiatief 'Structurele burgerparticipatie'

Omdat communicatie en informatievoorziening vanuit de gemeente van groot belang worden geacht door de inwoners van Bergen op Zoom, is ervoor gekozen twee verschillende versies van het processchema te maken: een ten behoeve van de bewoners die op de website van de gemeente naar informatie zoeken over burgerparticipatie, en een voor intern gebruik door de medewerker(s) van de gemeente die is (zijn) belast met de coördinatie van burgerparticipatie.

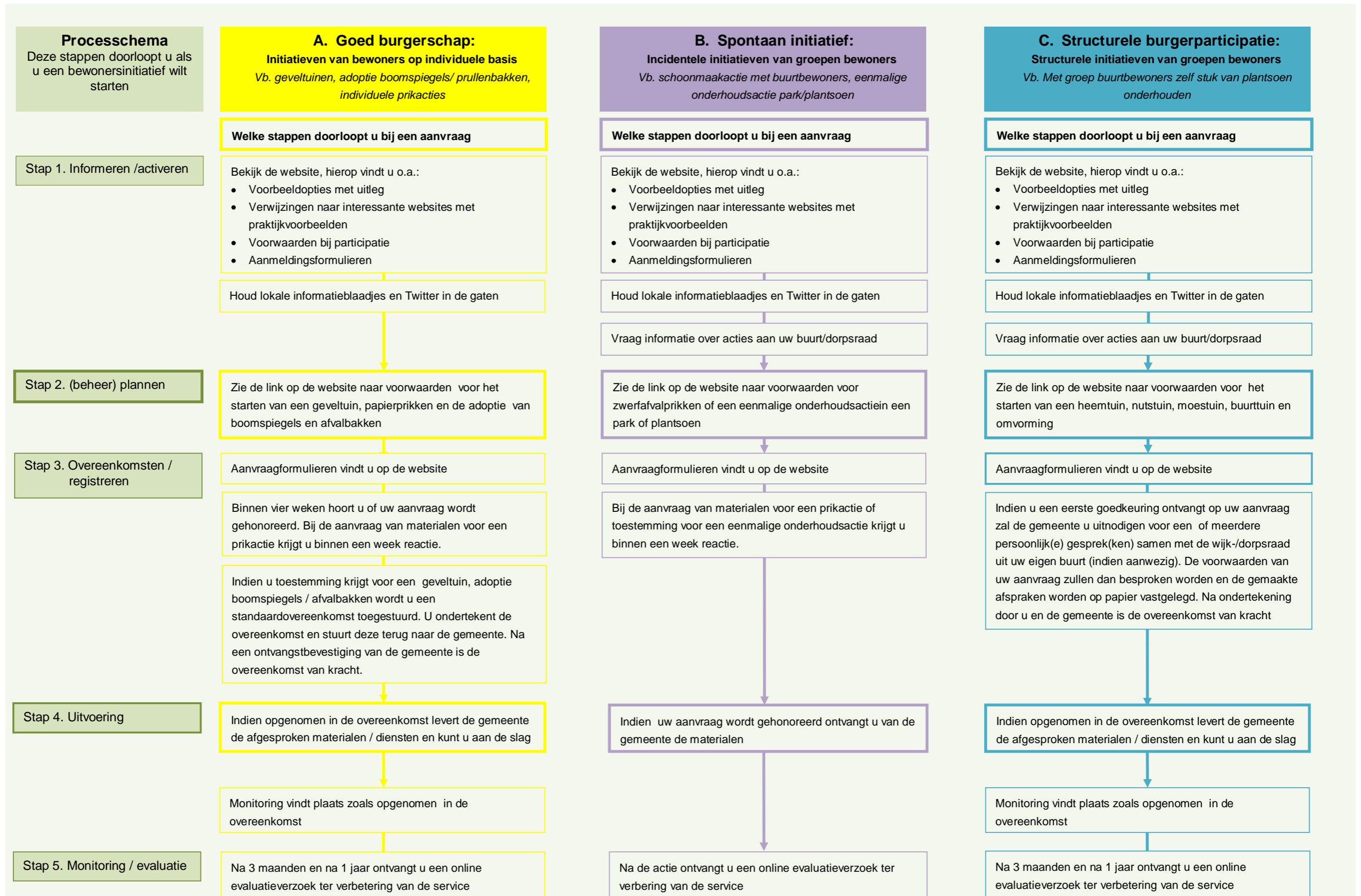
De schema's kennen hetzelfde format en dezelfde kleuren. Voor elk van de drie vormen van burgerparticipatie wordt een compleet stappenplan uitgewerkt voor de vijf stappen die dienen te worden doorlopen, telkens als er een aanvraag binnenkomt. Hierbij kan in het kader naast de stap worden weergegeven welke ambtenaar verantwoordelijk is voor deze taak. De stappen, die in onderstaand processchema nader worden uitgewerkt, luiden als volgt:

1. Informeren/activeren;
2. (Beheer)plannen;
3. Overeenkomsten/registreren;
4. Uitvoering;
5. Monitoring/evaluatie.

Op deze manier ontstaat een standaardwerkwijze, die gemakkelijk te doorlopen en bovendien gemakkelijk over te dragen is aan een collega. Dit komt de efficiëntie van het proces van omgaan met burgerinitiatieven ten goede, wat past binnen de doelstellingen van de gemeente Bergen op Zoom. Op de volgende twee pagina's staan de processchema's gepresenteerd. Eerst het schema voor de bewoners, daarna het schema voor de gemeente.

Bij gebruik van het processchema wil Public Result twee adviezen meegeven:

- Voor een goede informatievoorzieningen richting de burger is het van belang op de website van de gemeente een speciaal portaal in te richten waar bewoners makkelijk antwoord kunnen vinden op vragen als: *wat voor mogelijkheden voor bewonersinitiatieven zijn er in de gemeente, waar vind ik inspirerende voorbeelden? Hoe kan ik mij aanmelden en hoe verloopt dit proces?* Wij raden aan om op dezelfde webpagina ook de benodigde aanvraagformulieren te plaatsen. Dit voorkomt mogelijk tevens dat bewoners direct met hun initiatief naar de wethouder stappen. Voor voorbeelden van websites, zie de literatuurlijst in bijlage 2.
- In het processchema staan voorbeelden genoemd van goed burgerschap, spontaan initiatief en structurele burgerparticipatie. Een aantal voorbeelden, waaronder de adoptie van een afvalbak, is momenteel nog geen praktijk in gemeente Bergen op Zoom, maar zou wel een interessante optie kunnen zijn voor de gemeente om een pilot mee te starten. Mocht de gemeente hier niet mee aan de slag willen, dan kan deze optie uit het processchema worden verwijderd. Dit geldt ook voor de andere genoemde voorbeelden. Het processchema is met nadruk een eerste concept en kan o.b.v. specifieke wensen van de gemeente worden aangepast.

Processchema Voor aanvragen bewonersinitiatieven gemeente Bergen op Zoom	A. Goed burgerschap: Initiatieven van bewoners op individuele basis <i>Vb. geveltuinen, adoptie boomspiegels/ prullenbakken, individuele prikacties</i>	B. Spontaan initiatief: Incidentele initiatieven van groepen bewoners <i>Vb. schoonmaakactie met buurtbewoners, eenmalige onderhoudsactie park/ plantsoen</i>	C. Structurele burgerparticipatie: Structurele initiatieven van groepen bewoners <i>Vb. Met groep buurtbewoners zelf stuk van plantsoen onderhouden</i>			
	Taak	Door	Taak	Door	Taak	Door
Stap 1. Informeren /activeren	Website: <ul style="list-style-type: none"> Voorbeeldopties met uitleg Verwijzing naar participatiekaart.nl en praktijkvoorbeelden.vng.nl/burgerparticipatie ter inspiratie Processchema participatie burger Voorwaarden Aanmeldingsformulieren 		Website: <ul style="list-style-type: none"> Voorbeeldopties met uitleg Verwijzing naar participatiekaart.nl en praktijkvoorbeelden.vng.nl/burgerparticipatie ter inspiratie Processchema participatie burger Voorwaarden Aanmeldingsformulieren 		Website: <ul style="list-style-type: none"> Voorbeeldopties met uitleg Verwijzing naar participatiekaart.nl en praktijkvoorbeelden.vng.nl/burgerparticipatie ter inspiratie Processchema participatie burger Voorwaarden Aanmeldingsformulieren 	
	Informatiebladen: buurtkranten etc.		Oproep aan buurt/ dorpsraden voor starten acties		Informatiebladen: buurtkranten etc.	
	Twitterbericht over inspirerende voorbeeldacties		Twitterbericht over inspirerende voorbeeldacties		Oproep aan buurt/ dorpsraden voor starten acties	
Stap 2. (beheer) plannen	Voorwaarden: geveltuinen, papierprikken, adoptie boomspiegels/ afvalbakken (zie bijlage 1 'I stap 2')		Voorwaarden: zwerfafval prikken en eenmalige onderhoudsactie park (zie bijlage 1 'II stap 2')		Voorwaarden: Heemtuin/Nutstuin/Moestuin/ Buurttuin /Omvorming onder (zie bijlage 1 'III stap 2')	
	Indien unieke aanvraag: nieuwe voorwaarden opstellen en vermelden op website		Indien unieke aanvraag: nieuwe voorwaarden opstellen en vermelden op website		Indien unieke aanvraag: nieuwe voorwaarden opstellen en vermelden op website	
Stap 3. Overeenkomsten / registreren	Automatische ontvangstbevestiging na aanvraag via formulier op website		Automatische ontvangstbevestiging na aanvraag materialen via formulier op website		Automatische ontvangstbevestiging na aanvraag via formulier op website	
	Behandelen aanvraag en uitzetten binnen organisatie		Behandelen aanvraag en uitzetten binnen organisatie		Behandelen aanvraag en uitzetten binnen organisatie en naar dorps/wijkraad (indien aanwezig)	
	Toetsing criteria binnen vier weken (bij aanvraag materiaal voor prikactie reactie binnen week)		Reactie aanvraag materialen en/of eenmalig onderhoudsactie binnen 1 week		Organiseren een of meer gesprek(ken) met initiatiefnemer en (indien aanwezig) dorps/wijkraad. Bespreken initiatief en toetsen aan randvoorwaarden	
	Indien toestemming aanvraag: standaardovereenkomst + handtekening bij geveltuinen, adoptie boomspiegels / afvalbakken				Indien toestemming aanvraag: persoonlijke overeenkomst + handtekening bij heemtuin/nutstuin/ moestuin/buurttuin /omvorming	
Stap 4. Uitvoering	Leveren materialen indien in overeenkomst		Indien toestemming aanvraag: leveren materialen		Leveren materialen indien in overeenkomst	
Stap 5. Monitoring / evaluatie	Monitoring zoals opgenomen in overeenkomst		Online evaluatieverzoek na actie		Monitoring zoals opgenomen in overeenkomst	
	Online evaluatieverzoek na 3 maanden en na 1 jaar				Online evaluatieverzoek na 3 maanden en na 1 jaar	

BIJLAGE 1: VOORWAARDEN

I Goed burgerschap (individueel)	
Stap 2: <i>Beheer-plannen</i>	<p>Geveltuinen (uit brief gemeente)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grond blijft eigendom gemeente • Gemeente heeft bevoegdheid om toestemming voor gebruik op te zeggen • Op stoep naast geveltuin blijft minimaal 1,20m loopruimte over • Max breedte geveltuin is breedte raampartij(en) of penanten en max diepte is 0,30m • Bewoner is verantwoordelijk voor onderhoud geveltuin • Staat onderhoud geveltuin moet voldoende zijn en de tuin mag geen overlast veroorzaken en/of de doorgang beletten • bomen of ander diepwortelende beplanting zijn niet toegestaan • Huiseigenaar moet akkoord zijn met aanleg van geveltuin • Bij verhuizing neemt volgende bewoner verantwoordelijkheid voor de geveltuin op zich. Indien ongewenst, wordt stoep in de oorspronkelijke teruggebracht na opnemen contact met gemeente • I.g.v werkzaamheden in de grond is noch gemeente noch uitvoerend bedrijf aansprakelijk <p>Toegestaan bij zwerfafvalprikken in openbare ruimten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prikken op verharding, gazon en plantsoenen mits er geen schade aan struiken of beplanting wordt aangericht door betreding van plantsoen (vertrappen) • Prikken in bos mits men op de paden blijft en de regels van Staatsbosbeheer naleeft <p>Toegestaan bij adoptie boomspiegel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onkruidvrij houden d.m.v. schoffelen en wieden. • Knippen van wortel- en stamopschot tot aan de eerste gesteltak van de kroon, mits dit met een snoeischaar wordt gedaan waarbij haaks op de tak wordt geknipt om de wonden zo klein mogelijk te houden (begeleiding gemeente?) • Aanplanten van vaste planten, één- tweejarige planten indien mogelijk i.v.m. de beworteling. Bij twijfel advies aan de beheerder gemeente vragen. • Water geven / sproeien <p>Toegestaan bij adoptie OIS-containers / prullenbakken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Schoonmaken rondom OIS containers • Legen van prullenbakken wanneer nodig (niet overvol laten raken) • Opruimactie organiseren met medebewoners
Stap 3: <i>overeen-komsten / registreren</i>	<p>Zwerfafvalprikken in openbare ruimten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanvraag materialen (zakken, prikkers) en ophalen zwerfvuil na afloop actie via online aanvraagformulier.

II Spontaan initiatief (groep)	
<i>Stap 2: Beheer- plannen</i>	<p>Toegestaan bij zwerfafvalprikken in openbare ruimten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prikken op verharding, gazon en plantsoenen mits er geen schade aan struiken of beplanting. wordt aangericht door betreding van plantsoen (vertrappen). • Prikken in bos mits men op de paden blijft en de regels van Staatsbosbeheer naleeft. <p>Eenmalige onderhoudsactie park/plantsoen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onkruidvrij houden d.m.v. schoffelen en wieden. • Water geven / sproeien. • Het geheel dient in goed harmonie met de omgeving zijn. De activiteiten mogen de natuurwaarde van het openbaargebied niet verminderen. Het gebruik van kunstmest en onkruidbestrijdingsmiddelen is niet toegestaan. • Graafwerkzaamheden en snoeien van bomen is niet toegestaan.
<i>Stap 3: overeen- komsten / registreren</i>	<p>Zwerfafvalprikken in openbare ruimten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanvraag materialen (zakken, prikkers) en ophalen zwerfvuil na afloop actie via online aanvraagformulier. <p>Eenmalige onderhoudsactie park/plantsoen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De aanvraag wordt gedaan door minimaal 2 bewoners. • In aanvraag wordt locatie actie en omvang gebied vermeld. • Het draagt bij aan leefbaarheid / veiligheid / cohesie / plus op de kwaliteit van de openbare ruimte.
III Structurele burgerparticipatie (groep)	
<i>Stap 2: Beheer- plannen</i>	<p>Heemtuin/Nutstuin/Moestuin/Buurttuin/Omvorming</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grond blijft eigendom van de gemeente . • De grenzen worden door een medewerker van de gemeente uitgezet. • Grond blijft openbaar gebied en voor een ieder toegankelijk. • Aanwezige bomen blijven in eigendom van en worden onderhouden door de gemeente. Er mogen geen extra beheerkosten worden veroorzaakt worden door de zelfbeheerder. De meerkosten worden verhaald op de zelfbeheerder. • Nieuwe bomen mogen niet worden geplant. • De grond mag niet worden gebruikt als opslag van materialen en/of afval. • De grond mag niet worden gebruikt of ingericht ten behoeve van parkeren van auto's (motorvoertuigen op meer dan 2 wielen), aanhangers, caravans en dergelijke. • Er mogen geen giftige of bij de wet verboden planten aangeplant worden. • Geen graafwerkzaamheden binnen de kroonprojectie waarbij wortelschade wordt aangericht.

aan gestelwortels. De waardevermindering en overige meerkosten worden verhaald op de zelfbeheerder.

- Bij graafwerkzaamheden dient van te voren een klikmelding gemaakt te worden. Deze komt voor rekening van de zelfbeheerder. Indien onderliggende kabels en leidingen door toedoen van de zelfbeheerder worden beschadigd, worden deze kosten door of vanwege de gemeente verhaald op de zelfbeheerder.
- De grond moet als grondgebied worden ingericht en mag niet worden verhard t.b.v. een pad.
- Er mogen geen speeltoestellen of ander installaties worden geplaatst. Wordt dit in strijd met deze bepaling toch gedaan, dan is de gemeente niet aansprakelijk voor (letsel)schade.
- Het aanliggende voet(pad) dient vrijgehouden te worden van overhangende takken.
- Indien de gemeente of een derde werkzaamheden moeten uitvoeren op, in of aan de grond, dan kan er geen aanspraak gemaakt worden op schadevergoeding.
- Het plaatsen van bouwkundige constructies zoals: muurtjes, hekjes, schuttingen, garages, steigers, grondkeringen langs water e.d. , is niet toegestaan.
- Toestemming gaat alleen in overleg en met goedkeuring van de wegbeheerder.
- Het geheel dient in goed harmonie met de omgeving zijn. De activiteiten mogen de natuurwaarde van het openbaar gebied niet verminderen. Het gebruik van kunstmest en onkruidbestrijdingsmiddelen is niet toegestaan.
- Zwerfvuil en overige afval wordt door de zelfbeheerders verwijderd en afgevoerd.
- Het beheer mag geen hinder of overlast aan derde veroorzaken.
- Zijn er hagen, bijzondere heesters en/of bouwkundige constructies aanwezig dan moeten deze gehandhaafd blijven.
- Als er niet voldaan wordt aan bovenstaande voorwaarden, dan de aanspreekbare persoon hierop aanspreken. Deze krijgt een termijn te horen waar binnen het terrein aan de gestelde voorwaarde moet voldoen. Wordt daar niet aan voldaan dan heeft de gemeente het recht het terrein op kosten van de zelfbeheerder in oude staat terug te brengen en de regeling met onmiddellijke ingang te beëindigen.

Extra voorwaarde bij Omvormingen

- Alleen plantsoenen die daarvoor in aanmerking komen (openbaar groen veroorzaakt te veel overlast omwonenden, gewijzigde inzichten m.b.t. inrichting openbaar groen; kosten beheersing; de beplanting is verouderd)

Toegestaan bij Heemtuin/Nutstuin/Moestuin/Buurttuin:

- Verbouwen of telen van groente, fruit, lage heesters, lage coniferen, vaste planten, zomergoed, bollen voor zelf of gemeenschappelijk gebruik.
- Plaatsen van klimmateriaal waar het groente en fruit langs geleid wordt.
- Plaatsen van lage kassen(ruiters) t.b.v. van de voorkweek groente en fruit.
- Onkruidvrij houden d.m.v. schoffelen en wieden.
- Water geven / sproeien.

*Stap 3:
overeen-
komsten /
registreren*

Heemtuin/Nutstuin/Moestuin/Buurttuin/Omvorming

- De aanvraag wordt gedaan door minimaal 2 bewoners.
- Er is 1 contactpersoon / aanspreekpunt van de aanvragers voor de gemeente.
- De aanvraag wordt ondersteund door medebewoners, middels een handtekening van minimaal de helft van huishoudens van de straat / buurt).
- Er heeft een raadpleging van medebewoners /omwonende plaatsgevonden.
- Het betreft het niet een particulier belang.
- Het draagt het bij aan leefbaarheid / veiligheid / cohesie /plus op de kwaliteit van de openbare ruimte.

BIJLAGE 2: LITERATUUR / BRONNEN

- CBS StatLine, voor kerncijfers gemeente Bergen op Zoom, Rode Schouw en Gageldonk-Oost <http://statline.cbs.nl/statweb/>
- Gemeente Albrandswaard, website met info over 'Groen met je samen doen!' en zelfbeheer <http://www.albrandswaard.nl/index.php?mediumid=5&pagid=3253&stukid=81209>
- Gemeente Amersfoort, regels voor zelfbeheer groen <http://www.amersfoort.nl/smartsite.shtml?id=232888>
- Gemeente Arnhem (2011) boekje 'Wat kan je zelf doen met gemeentegroen' http://www.arnhem.nl/Bezoek_de_stad/Groen_in_Arnhem/Groene_boekjes_en_folders/Wat_kan_j_e_zelf_doen_met_gemeentegroen
- Gemeente Borger Odoorn, boekje over hoe & wat 'groen moet je doen' http://www.borger-odoorn.nl/uploads/media/Groen_-_Nota_groen_moet_je_doen.pdf
- Gemeente Gouda, website voor bewoners die zelf iets met groen willen (wat is mogelijk, wat niet, opstellen van afspraken/ overeenkomst) <http://www.gouda.nl/gemeente/content.jsp?objectid=goudaintern:110787>
- Gemeente Hengelo, heeft een zelfschouwformulier, dat mensen kunnen invullen (o.a. beoordeling van zwerfvuil http://www.hengelo.nl/Pdf_Internet/Wijkzaken/IBOR/Doehetzelfschouw_scherm.pdf
- Gemeente Rhenen, Zwerfafvaladoptieplan <http://www.rhenen.nl/Smartsite.shtml?id=68254>
- Gemeente Utrecht, website 'groen moet je doen' <http://www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=249322>
- Gemeente Veenendaal, info over ophalen oud papier door verenigingen en vrijwilligers, samen met een vuilniswagen van ACV http://www.veenendaal.nl/wonen-leven/huisvuil_42141/
- Gemeente Venlo, info voor bewoners die zelf of met de buurt iets willen organiseren om zwerfafval op te ruimen, openbaar groen te onderhouden of gladheid te bestrijden, ook info over wijze van verzekering (voor vrijwilligers) <http://www.venlo.nl/algemeen/Pages/PDC-zoekresultaten.aspx?OPUSQ=opusq=BRON=1~MODE=1~ACTIE=1050~OPUSID=78da20dc-0229-47f2-bc72-0cae424ed959>
- Interviews (2012-2013) met elf sleutelfiguren binnen en buiten de gemeente en zes actieve bewoners in de gemeente
- Leefbaarometer, website met kaartbeelden van leefbaarheid in buurten <http://www.leefbaarometer.nl/>
- Public Result (2013) Regiemodel Zwerfafval
- Stadsdeel Amsterdam Noord, voorwaarden voor zelfbeheer en 'schoon en groen samen doen' <http://www.noord.amsterdam.nl/wonen/wonen-leefomgeving/schoon-groen-samen/>